

vrijdag 16 september · 20.00 - 21.00 uur · Theater aan het Vrijthof

Limburgs Symfonie Orkest Lucas Vis · dirigent Liza Ferschtman · viool

Werken van Copland, Bloch en Hindemith

Aaron Copland 1900-1990

Fanfare for the Common Man (1942)
voor koperblazers en slagwerk

Ernest Bloch 1880-1959

Baal Shem. Three Pictures of Chassidic Life voor
viool en orkest (1939)

- Vidui (Contrition)
- Nigun (Improvisation)
- Simchas Torah (Rejoicing)

Paul Hindemith 1895-1963

Die Harmonie der Welt - symfonie (1951)

- Musica Instrumentalis
- Musica Humana
- Musica Mundana

In klank gevatte idealen

Copland, Bloch, Hindemith

Copland

De Verenigde Staten waren nog maar kort in de Tweede Wereldoorlog verwickeld, toen het Cincinnati Symphony Orchestra een hele reeks van patriottisch

bedoelde fanfares liet schrijven, onder anderen door Aaron Copland. Opmerkelijk genoeg componeerde Copland geen felle, opzweepende muziek, maar koos hij voor het pathos en het grootse gebaar dat alleen de koperblazersklank eigen is. Het weidse thema, een trompetsignaal, weerklinkt tot in alle uithoeken van de ruimte, telkens anders geïnstrumenteerd. Ritmische accentverschuivingen geven dit thema tegelijkertijd iets lichts en doorkruisen onwillekeurig opkomende marsritmes. In harmonisch opzicht rust het korte stuk stabiel op de toonsoort Bes, totdat de opgestuwde kracht van de koperblazers een doorbraak naar D forceert en de muzikale ruimte stralend openbreekt. Zo vormt de *Fanfare for the Common Man* een klinkend beeld van vrijheid en bevrijding: van de idealen die de Verenigde Staten vertegenwoordigden. Copland droeg haar op 'aan de gewone man', vanuit een diepgeworteld links besef dat het uiteindelijk de gewone man is die het vuile werk van de oorlog moet opknappen.

Bloch

Ernest Bloch groeide op in Zwitserland in een geassimileerd Joods gezin, waarin religie vrijwel geen rol speelde. Pas als volwassene ging hij op zoek naar zijn

Joodse identiteit, lezend in de thora. In zekere zin construeerde hij deze Joodse identiteit in zijn muziek, want sinds de *Trois Poèmes Juifs* uit 1913 wijdde hij zich geregeld aan Joodse onderwerpen. Zijn romantische toonval combineerde Bloch met stijlelementen die hem uit de Joodse muziek bekend waren, zoals opvallende overmatige intervallen en dalende leidtonen, waarin de muzikwetenschap echter veeleer algemeen oriëntaalse invloeden hoort. In het geval van *Baal Shem* valt ook een Russische of Oost-Europese invloed te bespeuren, ofschoon het drieluik – in een versie voor viool en piano – ontstond toen Bloch al een tijd in Amerika woonde, in 1923. Hij orkestreerde het stuk in 1939.

Baal Shem verwijst naar Rabbi Israel ben Eliezer, Baal Shem Tov genaamd, die in de eerste helft van de achttiende eeuw in de huidige Oekraïne de Chassidische beweging oprichtte, een uitgesproken emotionele mystieke stroming binnen het jodendom. Bloch had van huis uit geen contact met het Oost-Europese jodendom, maar was zeer onder de indruk van een Chassidische Sjabbat-dienst die hij in 1918 in New York had meegemaakt. In *Baal Shem* evocert hij dus in zekere zin een religieus ideaal in klanken. Blochs muziek is rapsodisch van opzet, verschillende episoden wisselen elkaar als vluchtige impressies of schetsen af, als *Pictures of Chassidic Life*. Deel 1, *Vidui* ('Schuldbelijdenis') vormt een ingetogen prelude, donker van toon. Het begrip *Nigun* staat in deel 2 voor een spirituele, ten dele geïmproviseerde melodie zonder woorden, die binnen het Chassidisme geldt als de meest directe manier om met God te communiceren. Blochs *Nigun* brengt de vervoering tot uitdrukking die daaruit kan ontstaan. *Simchas Torah* tot slot verwijst naar de Joodse feestdag 'Vreugde der Wet', ter afronding van de jaarlijkse cyclus van thora-lezingen, wanneer de thorarollen in een uitbundige optocht met zang en dans rond het spreekgestoelte gedragen worden.

Hindemith

De slechts zelden uitgevoerde symfonie *Die Harmonie der Welt* van Paul Hindemith mag als diens artistieke credo beschouwd worden. Al rond 1935 was hij, op zoek naar de essentie van de muziek, op de laat-antieke, christelijke filosoof Boëthius gestoten. Deze

Pagina uit 12e-eeuwse kopie van Boëthius *De institutione musica* met een voorstelling van Boëthius, Pythagoras, Plato en Nicomachus. Links bovenaan: Boëthius experimenteert met het monochord. Rechts bovenaan: Pythagoras, die trillingsexperimenten met bellen uitvoert. Links- en rechtsonder: Plato en Nicomachus. (manuscript uit 1130, Cambridge University Library)

beschouwde de mens als deel van de goddelijke, volgens wiskundige wetmatigheden geordende kosmos. 'Musica' omschreef Boëthius als de wetenschap van deze consonante getalsverhoudingen, en wel op drie verschillende niveau's. *Musica mundana* noemde hij de ordening van de hemellichamen op hun vaste omloopbanen, maar ook van de seizoenen en de elementen. *Musica humana* stond voor de proporties van het menselijk lichaam en de harmonische verhoudingen tussen lichaam en ziel. *Musica instrumentalis* ten slotte is de muziek die door instrumenten tot klinken wordt gebracht. De drie soorten 'Musica' zijn volgens dezelfde getalsmatige proporties geordend, maar slechts de *Musica instrumentalis*, de laagste in de hiërarchie, is hoorbaar en vormt een zintuiglijk waarneembare afspiegeling van de hogere vormen van 'Musica'. Hindemith zag het als taak van de componist, deze goddelijke ordening van het universum weer te geven in tonen, die in een vaste hiërarchie gegroepeerd zijn rond een centrale grond-

toon, overeenkomstig de akoestische natuurwetten. Rond 1940 begon Hindemith aan zijn opera *Die Harmonie der Welt*, over de astronoom Johannes Kepler (1571-1630), auteur van de studie *Harmonices mundi* uit 1619. Kepler wilde de antieke opvatting over de goddelijke eenheid van micro- en macrokosmos staven door het doen van modern natuurwetenschappelijk onderzoek. De opera zou pas in 1957 voltooid worden, maar als een zelfstandige voorstudie schreef Hindemith in 1951 de symfonie *Die Harmonie der Welt*. De thema's van dit drieluik wijzen vooruit naar belangrijke scènes uit de opera, waarvan de handeling Hindemith op dat moment al duidelijk voor ogen stond. Met de titels van de delen bracht hij tevens een eerbetoen aan Boëthius. De muziek van deel 1, *Musica Instrumentalis*, verwijst als 'Musica' van de laagste orde naar de dramatische, disharmonische uiterlijke omstandigheden van Keplers leven: de Dertigjarige Oorlog in Duitsland, getypeerd door marsmuziek, en de gevangenhouding en foltering van zijn moeder op verdenking van hekserij. Deel 2, *Musica Humana*, verwijst naar de liefdesrelatie tussen Kepler en zijn vrouw Susanna, als kleinste harmonische cel binnen de kosmische harmonie. Toch is ook hier de toon elegisch, want ook deze reële menselijke harmonie blijkt broos. Dat het de mens tijdens zijn leven niet vergund is om de *Musica Mundana*, de hoogste vorm van harmonie, te bereiken of te doorgronden, dat moet Kepler in de opera leren inzien. Pas wanneer hij sterft, wordt hij opgenomen in de oneindige draaibeweging van het heelal, de 'Harmonie der Welt'. Deze wordt gesymboliseerd door het onophoudelijk herhaalde thema van een kosmische Passacaglia, waarin de hoofdpersonen uit de opera optreden als gepersonifieerde planeten, ieder 'eine Stimme in Gottes Choral'. Keplers opgaan in deze goddelijke ordening betekent zijn uiteindelijke bevrijding. Dezelfde Passacaglia beheerst ook het derde deel van de symfonie, als klinkende afspiegeling van de *Musica Mundana*.

Hella Melkert

Limburgs Symfonie Orkest

Het Limburgs Symfonie Orkest is het oudste professionele symfonieorkest van Nederland. In 1882 besloot de Maastrichtse gemeenteraad een stedelijke muziek school en een stedelijk orkest te stichten. Op 2 september 1883 gaf het Maastrichts Stedelijk Orkest zijn eerste concert. Na chef-dirigenten Otto Wolf, Henri Hermans en Paul Hupperts trad in 1949 André Rieu sr. aan, die tot 1981 de scepter zou zwaaien. Daarna stond het inmiddels tot Limburgs Symfonie Orkest omgedoopte orkest onder leiding van Salvador Mas Conde en Shlomo Mintz. Vanaf 1998 was Junichi Hirokami chef-dirigent en artistiek adviseur. Sinds augustus 2001 is Ed Spanjaard chef-dirigent, een taak die hij nog tot 1 augustus 2012 zal vervullen.

Het Limburgs Symfonie Orkest neemt een belangrijke plaats in binnen het culturele leven van de provincie. Naast het symfonisch aanbod verzorgt het orkest begeleidingen bij Opera Zuid, werkt het samen met diverse koren en biedt het een uitgebreid educatief programma.

Het orkest wordt gesubsidieerd door het ministerie van OC&W, de Provincie Limburg en de gemeente Maastricht.

Lucas Vis • dirigent

Lucas Vis studeerde cello bij Reinier Bresser aan het Muzieklyceum in Amsterdam en orkestdirectie bij Jaap Spaanderman. Hij nam deel aan cursussen van Bruno Maderna, Pierre Boulez, Jean Fournet, Marius Constant, Dean Dixon en Paul Hupperts. Voorts studeerde hij compositie bij Jan van Vlijmen.

In seizoen 1968/1969 was hij cellist en assistentdirigent van het toenmalig Amsterdams Philharmonisch Orkest. Vanaf 1967 was hij werkzaam als gastdirigent en gaf hij concerten met onder meer het Nederlands Kamer-

orkest, het Residentie Orkest en het Concertgebouworkest. Van 1969 tot 1973 assisteerde hij Bruno Maderna bij diens directie- en compositiecurcussen in Salzburg, Darmstadt en Tanglewood (VS). Van 1976 tot 1979 was hij dirigent van het Balletorkest en van 1979 tot 1982 was hij vaste dirigent van Het Brabants Orkest. In 1980 werd

Lucas Vis aangesteld als hoofddocent directie aan het Conservatorium van Maastricht en in 1981 ook in Den Haag. Bij de Nederlandse Operastichting dirigeerde hij onder meer *Naima* van Theo Loevendie en *Ithaka* van Otto Ketting, naast opera's van Puccini (*Madama Butterfly*), Busoni (*Faust*), Knussen (*Max en de Maximonsters*) en Mozart (*Die Entführung aus dem Serail*). Aan het Conservatorium van Amsterdam, waarvan hij van 1998 tot 2005 artistiek directeur was, doceert hij orkestdirectie.

Liza Ferschtman • viool

Geboren als dochter van bekende Russische musici kreeg Liza Ferschtman haar eerste vioollessen op haar vijfde van Philip Hirschhorn. Ze volgde masterclasses bij Yvry Gitlis, Igor Oistrach en Aaron Rosand en studeerde tot 1998 bij Herman Krebbers. Ze vervolgde haar studie bij Ida Kavafian aan het gerenommeerde Curtis Institute of Music in Philadelphia, en bij David Takeno in Londen. In 2006 ontving Liza Ferschtman de Nederlandse Muziekprijs, de hoogste onderscheiding voor Nederlandse musici. De afgelopen jaren trad Liza Ferschtman op met vele internationaal

Liza Ferschtman © Marco Borggreve

vermaarde orkesten, onder leiding van dirigenten als Gianandrea Noseda, Leonard Slatkin, Lev Markiz, Jaap van Zweden, Christoph von Dohnányi, Frans Brüggen en Shlomo Mintz.

Als artistiek leider van het Delft Kamermuziek Festival is Liza tevens een gepassioneerd

kamermusicus. Ze trad de afgelopen jaren op bij talrijke belangrijke podia en festivals in Europa en de Verenigde Staten.

Haar eerste dubbel-cd met pianist Bas Verheijden werd in *Luister* met een '10' beoordeeld. In 2007 verscheen haar cd met pianist Inon Barnatan, met werken van Schubert en Beethoven. In 2010 verscheen haar solo-cd met werken van Ysaÿe en Bach.

Dit concert wordt opgenomen door KRO Radio 4. Uitzending zal plaatsvinden op dinsdag 18 oktober 2011 in het programma Avondconcert tussen 20.00 en 23.00 uur.

MUSICA SACRA MAASTRICHT IS EEN COPRODUCTIE VAN Stichting Musica Sacra Maastricht, Theater aan het Vrijthof Maastricht en KRO Radio4

- FESTIVALDIRECTIE Jacques Giesen en Hugo Haeghens
- BESTUUR Jean Jacobs, Eddy Klomp en Bas Huijser
- PROGRAMMACOMMISSIE Jacques Giesen, Hugo Haeghens, Stijn Boeve, Fons Dejong (Theater aan het Vrijthof), Russell Postema, Sylvester Beelaert (KRO) en Jos Leussink (hors catégorie)
- PROJECTLEIDING EN FONDSENWERVING Stijn Boeve
- MARKETING EN PUBLICITEIT Edmée Janssen
- PRODUCTIE Peter Noten
- UITBALIE Hanneke Roymans
- TECHNIEK Peter Vanhex
- FACILITAIR Roel Schoenmaeckers en Claire Dullens
- FINANCIËN Jos Spauwen en Joyce Paquay
- REDACTIE Philip Leussink (vormgeving) en Jacinta Wetzter
- BASISONTWERP Dorine Verharen bNO

Stichting Musica Sacra Maastricht
Vrijthof 47, 6211 LE Maastricht
info@musicasacramaastricht • www.musicasacramaastricht.nl

- MET DANK AAN Fonds Podiumkunsten, Provincie Limburg, Gemeente Maastricht, Theater aan het Vrijthof, KRO Radio4, Prins Bernhard Cultuurfonds, VSBfonds, Fonds voor Cultuurparticipatie, Stichting Elisabeth Strouven, Maastricht VIA 2018, RKK, Stichting Kanunnik Salden Nieuwenhof, de Vrienden van Musica Sacra Maastricht, Limburgs Festival Platform, Zuiderlicht, RTV Maastricht, VVV Maastricht en Cultuurzomer, L1 Radio en Televisie en Dagblad De Limburger (Media Groep Limburg) voor de financiële en promotionele ondersteuning.
- SAMENWERKINGSPARTNERS Lumière Cinema Maastricht, Selexyz Dominicanen, Conservatorium Maastricht, Academie Beeldende Kunsten Maastricht, Toneelacademie Maastricht, Tout Maastricht, Maastricht VIA 2018, Opera Zuid, Limburgs Symfonie Orkest, Intro in situ, Bonnefantenmuseum, Studium Chorale, RKK, Dr. Fons Kurris, Ds. Joen Drost, Dom Adrianus Lenglet, RTV Maastricht, alle deelnemende muzikanten (Participatieproject 'In C') en locaties.

STEUN HET FESTIVAL

Voor een bijdrage vanaf € 30 geniet u als Vriend van Musica Sacra Maastricht vele voordelen. Zie www.musicasacramaastricht.nl voor meer informatie en aanmelding.

theater aan het vrijthof

KRO

RKK

Radio 4

FONDS PODIUM KUNSTEN PERFORMING ARTS FUND NL

provincie limburg

TV FM TXT NL

Limburgs festival platform

STICHTING ELISABETH STROUVEN

zuiderlicht cultureel maandblad

Gemeente Maastricht

STU MAASTRICHT

FONDS VOOR CULTUUR PARTICIPATIE

VSBfonds

Prins Bernhard Cultuurfonds

De Limburger Limburgs Dagblad

maastricht: STEUN DOOR DE STEUN

STICHTING Kanunnik Salden Nieuwenhof

MAASTRICHT VIA2018